

Bocks Formaal med Rejsen var foruden at gjøre ethnologiske Studier ogsaa at foretage zoologiske Samlinger. Han forlod Sjengmaj den 2den Februar og naaede Muang Fang med en Karavane paa 6 Elefanter og 20 Kulier. Efterhaanden blev Egnen vild, og Vejen fulgte en trang Dal mellem bratte Bjerge, som havde Skov lige til Toppen. I Hulvejene lod Elefanterne sig glide ned paa Bagen, i det de kastede Bagfødderne tilbage og støttede sig med Forbenene. Muang Fang har kun været beboet i et eneste Aar. Mænd og Kvinder vare meget sysselsatte med at hugge Skoven og rydde Grunden op; tidligere var her en stor Stad, der var Hovedstaden i det vestre Laos. Alt, hvad der staar igjen af den gamle By, er Voldene, nogle faa Ruiner af Templer og Tusinder af Broncebilleder, de fleste i en ødelagt Tilstand og slængte rundt omkring. Under Opholdet her bleve mange Kvæghoveder dræbte af Tigre. Man sagde til Bock, at Aanderne vare opbragte paa ham, fordi han havde samlet nogle Budafigurer. Bock forsikrede dem, at der ikke fandtes Aander; men at det var naturligt, om Tigrene søgte deres Føde der, hvor der var Kvæg i Massevis. Han spurgte, om de nogen Sinde havde set en Aand; men de svarede, at Aanderne vare ligesom Vinden; de kunne ikke ses. I Muang Fang er en bekjendt Hule, ved hvis Indgang der findes forskellige Gude- og Paafuglefigurer o. s. v. Da Bock gik ind i Hulen, faldt de indfødte og hans to Tjenere paa Knæ og gjorde forskellige Tegn. Hulen var meget høj og i Midten laa paa en Bænk en mægtig Buda i hvilende Stilling; den var gjort af Ler med et Overtræk af tyk Fernis og stærkt forgyldt. Omkring Billedet var der et Antal af Figurer i halv naturlig Størrelse, siddende i bedende Stilling med opløftede Hænder; Figurene vare dækkede med en Masse gule Pjalter og havde Huer paa Hovedet. Til højre var et Alter med en umaadelig Samling af Præsteklæder, Vandkrukker, Spyttbakker og Duske af Haar. I Baggrunden af Hulen var der højt til Vejs en opretstaaende Figur af Buda, og en Bambusstige førte op til Billedet.

Under Bocks Ophold lagdes der ham alle Hindringer i Vejen, og Indbyggerne vare ham fjendtlig stemte. I 17 Dage var han omtrent fange, og hans Anstrængelser for at faa Ledsagere og et Par Elefanter vare til ingen Nytte. Endelig kunde han forlade Muang Fang og ankom i Maj atter til Sjengmaj. Den siamesiske Repræsentant dér havde Ordre til at hjælpe ham paa hans Rejse gennem Landet Laos; men at henvende sig til ham var aldeles unyttigt, og Bock maatte hjælpe sig selv, saa godt han kunde. Da han fik sin Bagage til sig, viste det sig, at hans Folk havde bortkastet alle hans Dyr og al hans Spiritus. Høvdingerne gave hemmelig Ordre til Jægerne om ikke at skyde noget Dyr eller nogen Fugl og til Folkene om at bortkaste alt, hvad han havde samlet, siden han forlod Raheng.

Den 14de Juni kom Bock til Bangkok efter en Fraværelse af over syv Maaneder. Rejsen havde været meget møjsommelig, og mere end en Maaned havde han tilbragt paa Elefantryg, halvanden Maaned i Baad, og den største Del af den øvrige Tid ude i Skove, der vare fulde af Tigre og andre farlige Dyr.

Plantninger paa Skt. Croix. Under et Besøg i Rom i For sommeren søgte nærv. Forf. ogsaa Oplysning om den Plantning af *Febergummitræer* (*Eucalyptus globulus*), som findes ved et Kloster dér og som er saa meget omtalt; Slotsgartner T. Rothe har ogsaa nævnt den i sin Afhandling om Febergummitræet*). Den findes ved Abbediet dells tre Fontane uden for Porten San Paolo og i Nærheden af den med Rosenhækker smykkede og for os Nordboer saa minderige protestantiske Kirkegaard. I den ene af de til Abbediet hørende Kirker findes tre Kilder, der ere vældede frem, da Hovedet af Apostelen Pavlus, som skal være bleven halsbugget her, gjorde tre Spring. Tidligere led Brødrene

stærkt af Malaria, og Klosteret stod saa godt som øde, indtil det 1868 toges i Besiddelse af franske Trappister; 1870 plantede man en hel Del Febergummitræer ved Klosteret, og efter faa Aars Forløb svandt Feberen bort. Man sagde mig, at dette heldige Forhold bliver ved, og der forekommer nu ikke mere Malaria paa Stedet. Paa en Station imellem Rom og Neapel fortalte man mig ogsaa, at et nærliggende Dalstrøg paa Grund af de Febergummitræer, som man havde plantet dér for 7—8 Aar siden, nu var aldeles friet for Malaria. Den italienske Regering gjør alt for at fremme Plantningen af disse Træer, i det den gratis uddeler Masser af Exemplarer deraf, og man ser dem overalt, ikke alene i Mæremmerne, men ogsaa langs Jærnvejene ellers i Landet, hvor de gjøre et paafaldende Indtryk ved deres graalige Løv. De Exemplarer, man ser, ere dog almindeligvis smaa, og de ere kun faa Aar gamle. Inden mange Aar vil man uden Tvivl træffe en Mængde af disse Træer, selv i alle de mindre folketætte og altsaa usunde Dele af Rom; der er jo den Særegenhed ved denne By, at det i den netop er de folketæteste Dele, som ere de sundeste. I et Skrift af *Lanzi og Terrigi**) finder man en Opstilling af, hvilke Dele der er de sundeste, hvilke de mindre sunde o. s. v., med sikkert afstukne Grænser, hvoraf dette tydelig fremgaar.

Det er ingen Tvivl underkastet, at man i mange andre Lande end Italien vil kunne faa Vidnesbyrd for, at Febergummitræet er heldbringende over for Malaria, og selv i køligere Egne maa det kunne ske; endog i det nordlige Bøhmen har jeg saaledes set ikke smaa Exemplarer, der stode i Friland; i Danmark derimod kan Træet efter T. Rothes Iagttagelser ikke godt udholde Vinteren. Under saadanne Omstændigheder kan det kun paaskjønes, at Forstkandidat D. Howitz, der efter nogen Tids Ophold her atter rejser tilbage til Kolonien Victoria i Avstrallandet, hvor han staar i Spidsen for Skovvæsenet, har tilbudt Finansministeren at sende Frø af en eller flere *Eucalyptus*-Arter til Skt. Croix. Størstedelen af denne Ø er vistnok tør og sund; men der findes ogsaa sumpede og derfor usunde Strækninger paa den. Af det smukke plantegeografiske Kaart over Skt. Croix og den dertil hørende Afhandling, som skyldes Kapt., Baron *Eggers***), ser man, at der langs Kysterne af Øen findes Laguner, som til Dels ere dækkede med Mangroveskove, og det følger af sig selv, at man netop her har Steder, hvor Febergummitræer maa kunne blive af Vigtighed.

En anden Egenskab ved adskillige *Eucalyptus*-Arter er deres hurtige Væxt, og man kan derfor ved dem haabe inden fåje Tid at skaffe Øen en Plantevæxt, der, om den end maaske ikke vil være rigelig nok til i nogen Grad at fremme Nedbøren, dog i hvert Fald vil kunne forebygge Jordbundens altfor stærke Udtørring og derved gjøre Virkningen af den faldne Nedbør større. En egentlig Regntid findes ikke paa Skt. Croix, men Regnen er temmelig jævnt fordelt, dog saaledes, at der falder mindst Nedbør i Februar, mest i Oktober; man regner nemlig, at der paa Øen er en aarlig Nedbør af over 40 Tommer, og heraf har Februar 1—2 og Oktober 7—8 Tommer. At en hel Del af Øen egn sig til Skov, er tydeligt nok; thi den har forud været tæt dækket dermed. Da Frankrig 1650 tog den i Eje, var den aldeles skovklædt, og skjønt Franskmændene ødelagde en hel Del af Skoven, ere Forholdene saa gunstige for Træers Udvikling, at Øen atter, efter at den i 40 Aar var bleven overladt til sig selv, og da den 1733 toges i Eje af Danskerne, paa ny var dækket med en tæt Skov, som først maatte ryddes, inden man kunde tage fat paa Jordens Dyrkning. Da nu endelig Vedet af mange *Eucalyptus*-Arter er aldeles fortrinligt, vil det omtalte Foretagende ogsaa i anden Retning kunne blive af Vigtighed for Øens Fremtid. Foreløbig skulde man efter Howitz's Mening gjøre Forsøg mange Steder paa Skt. Croix, men kun med smaa Plantninger.

*) La Malaria ed il clima di Roma. Roma. 1877.

**) Vidensk. Meddel. fra Naturhist. Forening i Kjøbenhavn. 1876. S. 33.